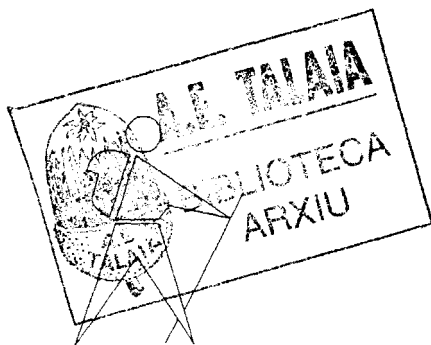

SECCIÓ DE SENDERS

AE TALAIA

DE L'ANOIA AL BAIX CINCA

8ª Etapa : EL MONTAGUT - CAN ROS DELS GAIANS - CAN PARÉS MONESTIR DE SANTES CREUS

19 de juny 1994

HORARI PREVIST

Sortida de Vilanova i la Geltrú.	7	h
El Montagut. Inici de l'etapa.	8.45	h
Casa Roja de Can Ros dels Gaians. Esmorzar.	9.30	h
	10	h
Urbanització de Can Parés. Reagrupament.	10.30	h
	10.40	h
Monestir de Santes Creus.	11.45	h
Visita del Monestir.	12	h
	13.15	h
Dinar.		
Sortida cap a Vilanova.	16	h
Vilanova i la Geltrú.	17.15	h

Notes.-

- ** Esmorzarem pel camí, a la Casa Roja de Can Ros, i dinarem a Santes Creus, hi ha restaurants i lloc per a pic-nic. Pel camí trobarem un bar (A la urbanització de Can Parés).
- ** Els restaurants de Santes Creus són: Can Grau, (93)638311, i Catalunya, (93)638305. Que cada grup encarregui la seva taula (no feu taules multitudinàries).
- ** Farem una visita comentada al monestir. Cal estar a l'entrada a les 12 h.
- ** Si us plau, sigueu puntuals, respecteu els reagrupaments i vigileu que hi sigui tothom.

SECCIÓ DE SENDERS

AE TALAIA

DE L'ANOIA AL BAIX CINCA

8ª Etapa : EL MONTAGUT - CAN ROS DELS GAIANS - CAN PARÉS MONESTIR DE SANTES CREUS

19 de juny 1994

Avui, amb aquesta etapa curta, curtíssima, finalitzarem el tram del GR-7-2 corresponent a aquest curs. De segur que hi haurà qui trobarà aquest recorregut massa curt (10.2 km), però possiblement també hi haurà qui dirà que és massa llarg; d'altres es queixaran per l'excessiva baixada (500 m de desnivell) o bé per la manca de pujades; i ben segur que trobareu qui digui que el paisatge no és cap meravella (fins i tot travessem una de les omnipresents urbanitzacions). És ben cert que tothom té part de raó, però la realitat és dura i a tot arreu no hi ha els llacs de les postals, ni sempre es pot començar i acabar on un voldria; a més a més, avui estem condicionats per la visita (perquè també cal fer cultureta de tant en tant) d'un dels monestirs més interessants de les nostres terres (que tampoc és gran cosa, però ja se sap, ens hem de conformar). I res més que ja n'hi ha prou.

AIGUAMÚRCIA

El municipi d'Aiguamúrcia, amb 73.10 km², és el més extens de tota la comarca de l'Alt Camp, seguit de prop només pel de Querol, d'extensió un xic menor, bé que molt menys poblat. La seva demarcació està formada pels antics municipis d'Aiguamúrcia, l'Albà i Selma i per algunes petites quadres com les de Gaians i Ramonet, la Portella, Manlleu de Selma i la de Santes Creus. El territori s'estén entre el **puig de l'Obaga** (876 m), el **Montagut** (963 m) i el **puig de les Basses** (876 m) al nord, al final de la Plana d'Ancosa, i el **pujol de Baró** (562 m) i el **de la Torre Milà** (762 m), al sud, ja al límit amb el Baix Penedès. Per llevant arriba fins al sector del Pla de Manlleu (**Roques del Salt**, 801 m, **Roca del Papiol**, 707 m), en un entrant entre els municipis de Pontons (Alt Penedès) i del Montmell (Baix Penedès), i per ponent queda limitat per la **vall del Gaià**.

El terme és drenat en la seva major part pel **Gaià**, que el travessa de nord a sud, gairebé al límit oest i que rep, per l'esquerra, els **barrancs o torrents del Grau, del Gargantí, de Sales** (amb el seu afluent del **barranc de la Romeguera**), **de la Font de la Figuera, de l'Hort Gran i de les Pobles**, que davallen dels vessants sud-occidentals del Montagut i del puig de l'Obaga. La **riera de Marmellar**, procedent del terme de Querol, és anomenada en aquest sector de capçalera **riera de Manlleu** i rep per l'esquerra el **torrent de les Gatelletes** i el seu afluent el **torrent de l'Aigua**.

Per la seva geografia, comunicacions i història és un municipi fronterer que podria considerar-se també en una bona part penedesenc, però la seva major densitat demogràfica i en especial la situació de Santes Creus, que ha esdevingut el centre del municipi modern, l'inclinen plenament a la vall del Gaià i a la zona d'atracció de l'Alt Camp. Aiguamúrcia és un terme eminentment rural, format per petits nuclis i masies, que llevat del sector de Santes Creus i en part les Pobles i el mateix Aiguamúrcia, on se centra el turisme i uns petits nuclis residencials, viu exclusivament de l'agricultura i de la ramaderia i de la cria de bestiar. La major part dels conreus són de secà i només vora el Gaià hi ha petits regadius, que corresponent a horts familiars. El conreu més important és la vinya; poc abans de la fil·loxera havia assolit un 57% dels conreus i, si bé després baixà, avui torna a superar el 50%.

El municipi ha experimentat en el transcurs d'un segle, entre 1860 i 1960, una disminució de gairebé el 60%

vint anys no ha parat de disminuir: 903 el 1965, 777 el 1970, 622 el 1975 i 604 el 1980. El 1860, el moment de més forta densitat demogràfica, el poble d'Aiguamúrcia tenia 32 famílies, les Pobles 72, Santes Creus 19, les Ordes i els Masos 73, la Planeta 14, Selma 11, l'Albà 5, Masbarrat 21 i a més a més hi havia els caserius o petits agrupaments com el de la **Destral**, amb 9 cases, **Cal Pintor** amb 4, **els Gaïans** amb 3, **Cal Canonjo** amb 4 i **l'Hostalet** amb 3. A tots els masos (d'en **Bernat**, **el Botaric**, **Cornuts**, **Corrubí**, **els Gaïans**, **el Grau**, **la Quadra**, **la Guixera**, **la Portella**, **la Vilella**, **cal Magre**, **el Miracle**, **la Lleua**, **les Pues**, **Santa Agnès**, **el Saüequeter**, **el Vidal** i **el Masó**) hi habitaven dues o tres famílies, llevat dels **molins de Baix**, **de la Fàbrega** i de **Manlleu**, que només en tenien una. Avui en dia el panorama s'ha capgirat totalment i algun dels antics nuclis històrics, com Selma, són totalment despoblats, per bé que ha sorgit el nou poblat del **Pla de Manlleu**.

Deixant de banda el monestir de Santes Creus, que per la seva importància mereix un estudi separat, podem dir que les dues fites històriques del terme són els castells de l'Albà i el de Selma, que comprenien originàriament tot el terme, llevat del lloc i antiga parròquia de les Ordes, que depenia de la jurisdicció de Montagut.

El **castell de l'Albà**, dreça les seves migrades ruïnes en un turó de 797 metres d'altitud, al lloc anomenat **Albà Vell** o **de Dalt**, on hi havia la primitiva parròquia de Santa Maria de l'Albà. Pels volts de l'any 978, el bisbe Vives confià a Guitard de Mura el castell i el seu territori perquè el defensés i el repoblés; el bisbe es va reservar el domini superior del castell i alguns drets. A mitjan del segle XII, quan es va establir dins del terme la comunitat de cistercencs que fundà el monestir de Santes Creus, n'eren feudataris majors Arbert de Castellvell i Guillem d'Ollers i castlanes les famílies Espiells i Albà, aquesta amb residència al castell. Des de la fi del segle XIII el bisbat perdé el domini del castell que fou senyorejat per la família Albà i posteriorment pels Santvicenç i després passà als marquesos de la Manresana, que hi tingueren domini fins al segle XIX. Des del segle XII, l'antic domini del castell ja s'havia fraccionat en diferents dominis i quadres, entre les quals cal destacar la de Santes Creus, la d'Aiguamúrcia i la de les Pobles, llocs que des del 1179 passaren a dependre de la jurisdicció dels abats cistercencs.

Selma, a la vall del riu Foix, és un topònim, segons Coromines, d'origen aràbic. Vers l'any 977, el bisbe Vives de Barcelona cedí el lloc en feu a Guitard de Mura, que hi havia bastit un castell. Posteriorment, el 1142, Guillem de Santmartí i la seva muller Beatriu cediren el castell amb tots els seus termes i en franc alou als templers. Els templers hi crearen la **comanda de Sant Cristòfol de Selma**, de la qual el primer comanador conegut és R. Solar, el 1196. Quan s'extingí l'orde, el terme passà, el 1312, als hospitalers. El darrer comanador documentat és en Jordi Serra, a l'any 1788. El 1847 el **castell de Selma** ja es trobava en ruïnes, però mantenia

l'ajuntament i el seu rector el designaven els hospitalers. El 1930 el poble ja era abandonat malgrat haver-se mantingut com a capital econòmica de les masies de l'entorn fins a començaments del segle XX. El matà la fil·loxera i la construcció de la carretera fins al Pla de Manlleu. Es conserven ruïnes del poble i de l'església gòtica de **Sant Cristòfol**. La capitalitat civil i eclesiàstica s'ha dut al **Pla de Manlleu** (161 h el 1970), on es troba la partida de **les Tombes**, que sembla una necròpolis alt-medieval.

El poble d'**Aiguamúrcia** va originar-se en un extrem de l'antiga jurisdicció del castell de l'Albà. De la forma antiga del nom *Aqua Murcia* algú creu que vol dir "aigua entollada", però en els vells documents apareixen sovint d'altres variants com la del 1192: *Dayna Murcia*. El 1179 la seva jurisdicció era disputada al monestir de Santes Creus per Eimeric d'Espiells i Bernat d'Albà, feudataris del castell d'Albà, però finalment s'arribà a una concòrdia i aquests vengueren el domini que creien tenir del lloc al monestir. A partir d'aleshores el lloc quedà sota el domini del monestir i per la proximitat al gran cenobi ha tingut una història força grisa i una importància demogràfica petita. La població, que té una cinquantena de cases, està situada a la riba esquerra del Gaià, a 273 m d'altitud, gairebé al límit municipal amb Vila-rodonà. L'església parroquial de **Santa Maria** és de construcció moderna car fins fa poc depenia de la parròquia de Santes Creus.

El nucli de **les Pobles**, situat a 452 m d'altitud i a uns 5 quilòmetres de Santes Creus, al peu de la carretera que va cap a Vilafranca del Penedès, sempre ha tingut una importància demogràfica més gran que Aiguamúrcia. El nucli de les Pobles, amb cases revellides, té tot el caràcter de poblet rural i compta amb parròquia pròpia des de la fi del segle passat, en erigir-se en parròquia l'antiga vicaria. La seva església, dedicada a **Santa Maria**, va construir-se vers el 1920. El 1980 tenia poc més d'un centenar d'habitants i quatre masies habitades: **cal Saperó**, **cal Magre**, **cal Miquel** i la **casa de Santa Agnès**, aquesta construïda prop d'una antiga capella documentada des del 1247.

El llogaret de **les Ordes** tot i ser del terme municipal d'Aiguamúrcia té la seva única comunicació per carretera a través del Pont d'Armentera. A partir de l'any 1921, quan una riuada s'emportà les millors terres del terme, que estaven situades prop del barranc, es produí una forta emigració. Actualment només queden tres masies habitades de manera precària. De les Ordes en depenien **els Gaïans** i **Ramonet**; els Gaïans era un agrupament de masos que inicialment havien format part del domini del castell de Montagut i que, el 1229, foren donats a Santes Creus per Ramon Alemany de Cervelló. El castell de Ramonet també havia estat integrat al terme del castell de Montagut i el 1229, Ramon Alemany el cedí a la seva muller Gueralda de Cervera, que en testar el 1256 el traspassà a Santes Creus; actualment se'n conserven ruïnes al **mas de Ramonet**.

El poble de **Santes Creus** (135 h el 1970), format bàsicament pel seu famós monestir, va originar-se del grup de 13 famílies que el 1843, passada l'etapa revolucionària, va instal·lar-se a les cases dels monjos jubilats. El 1857 s'instal·là a l'antic palau abacial l'ajuntament d'Aiguamúrcia; el poble ha esdevingut centre religiós i administratiu del municipi. Té una cooperativa agrícola independent de la d'Aiguamúrcia, fundada el 1918 amb un edifici dissenyat el 1919, igual que el d'Aiguamúrcia, per Cèsar Martinell.

=====

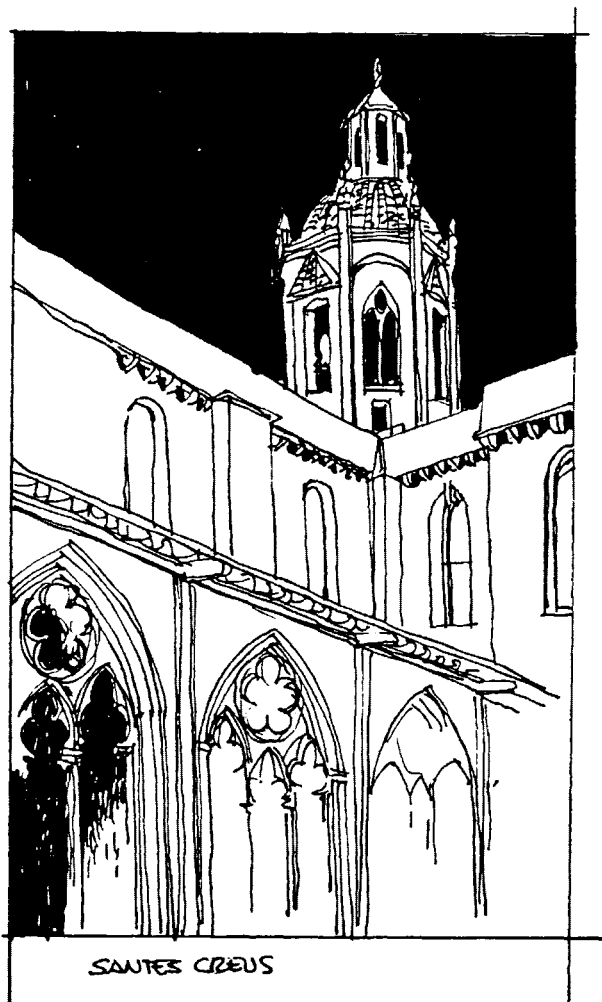
MONESTIR DE SANTES CREUS

L'origen del monestir de **Santes Creus** cal cercar-lo en la donació que feren el 4 de desembre de 1150 Guillem Ramon de Montcada, gran senescal de Catalunya, i els seus fills Guillem, Ramon i Berenguer a Déu, a Santa Maria i a l'abat i al convent de la Grand Selva, al Lluenguadoc, d'una propietat a Cerdanyola del Vallès per a bastir-hi un monestir cistercenc. L'indret i l'incipient fundació reberen el nom de **Valldaura**. A l'impuls fundacional dels Montcada contribuïren plenament el comte Ramon Berenguer IV i el bisbe i el capítol de Barcelona. L'abadia funcionava ja el 1152, però aviat els monjos es degueren sentir poc a gust al lloc cedit i començaren les gestions per al trasllat a un altre indret i obtingueren primer de Ramon Berenguer IV la donació d'Ancosa el 1155, que no reixí per falta d'aigua, i després la de Santes Creus, a l'esquerra del Gaià, per Guerau Alemany i d'altres nobles el 1158.

L'establiment de Santes Creus hagué de vèncer les dificultats que suposaren les discussions entre el bisbat de Barcelona i l'arquebisbat de Tarragona sobre si el terreny entrava dins dels límits d'una o d'altra diòcesi. En no ser possible d'arribar a una concòrdia els monjos acudiren al papa Alexandre III, el qual per una butlla del 1168 dictà que la nova abadia no estaria subjecte a cap dels dos bisbats, fins que no s'aclarís la disputa i Santes Creus fou sempre un monestir exempt de les autoritats episcopals, o sigui *nul lius*, fins a la seva desaparició. La parròquia del monestir no fou annexada fins el 1868 a l'arquebisbat de Tarragona.

A partir del 1168, es recomençaren les obres de l'església, la sala capitular, el temple i el dormitori i fou traçat el claustre cistercenc. Una bona prova del ritme puixant en el creixement del monestir és que en ordenar-se, a finals del segle XII, la seva biblioteca, disposava de més de 40 còdexs i uns altres 20 hi foren escrits abans del 1213 i el seu cartulari major, el Llibre Blanc, fou copiat entre 1194 i 1197. El creixement fou en una bona part degut a l'impuls de l'abat Pere, que el regí en 1158-85 i del seu successor Hug (1185-1200). El 1211 s'obrí al culte la monumental església, encara no acabada, iniciada el 1171.

Durant el segle XIII, el monestir tingué dos abats d'una personalitat excepcional: Bernat Calbó i Gener. Bernat Calbó, que regí el monestir en 1226-33, quan fou proclamat bisbe de Vic, fou amic íntim de Jaume I i obtingué importants donacions de la noblesa catalana per al monestir; sota el seu abadiat Ramon Alemany de Cervelló fundà i dotà l'**Hospital de Sant Pere dels Pobres**, a les portes de monestir. L'abat Gener (1265-93) aconseguí la decidida protecció de Pere el Gran; sota el seu abadiat prengué un important increment la vida cultural, es desenvoluparen la biblioteca i l'escriptori (cap el 1280 s'havia format una escola historiogràfica

i èpica de la qual sortí la versió llatina del *Llibre dels feits* de Marsili), començà les obres del palau reial i enterrà el rei Pere el Gran al monestir, que així esdevenia per primera vegada mausoleu reial. El seu successor, l'abat Bonanat (1293-1308), obtingué de Jaume II, el 1296, per a ell i per als seus successors la capellania reial major, i fundà el 1298 el monestir filial de Valldigna, a la Safor, i el 1308 el d'Altofonte, prop de Palerm, a Sicília, i inicià les obres del refector. La seva labor es veié continuada per l'abat Pere Alegre (1309-35), que construí el mausoleu de Jaume II, inicià les obres del claustre major i del cimbori i intervingué de manera notable en la constitució de l'orde militar de Montesa el 1319, que venia en part a suplir el dels templers, i que restà en bona mesura sota el patronatge espiritual de Santes Creus, ja que l'abat del monestir tenia el privilegi de nomenar-ne el prior fins a mitjan segle XVII.

Durant el regnat de Pere III es succeïren tres abats tots ells més o menys imposats per la voluntat del monarca. El primer, Guillem de Ferrera (1347-75) amplià el palau reial, però topà en algun moment amb el rei que començà a decantar d'una manera definitiva la protecció reial cap al monestir de Poblet. Sota el govern de Bartomeu de la Derosa (1375-80), el Cerimoniós féu emprendre (1376-78) les obres de fortificació, que no tan sols impediren la continuïtat de les obres monumentals, sinó que n'impulsaren l'enderroc d'alguna de les ja fetes. La Derosa fou el primer cronista de la casa i autor de diversos tractats morals. Andreu Porta (1380-1404) fou qui encarregà a Lluís Borrassà el retaule major gòtic, actualment a la catedral de Tarragona. A principis del segle XV, l'abat Bernat Dalmau (1404-12) fou conseller personal de Martí l'Humà, intervingué en els intents de solució del Cisma d'Occident i morí a Sicília, on havia anat com embaixador de les Corts Catalanes.

A mitjan segle XV Santes Creus havia culminat la seva expansió territorial i el seu abat exercia el domini senyorial de dret públic i privat sobre castells, viles i pobles del Camp de Tarragona, la Conca de Barberà, la Segarra, l'Urgell i el Penedès. Ferran II imposà el 1479 l'elecció, com a abat, del seu parent Pedro de Mendoza, que governà el monestir fins el 1519; presidí el braç eclesiàstic de la Generalitat, construí el claustre posterior i intentà d'empènyer la repoblació de les terres del monestir amb l'atorgament de cartes i franqueses. El seu successor Bernadí Tolrà (1519-34) fou el constructor de les cambres abacials, d'estil renaixentista, al palau reial. El darrer gran abat del monestir fou Jaume Valls (1534-60), que impulsà els estudis clàssics i l'escola hel·lenística de Santes Creus, que durà dos segles i arribà a comptar amb un centenar d'obres gregues. La biblioteca del monestir tenia aleshores 262 manuscrits i 150 incunables. L'abat Valls, l'any 1549, féu construir el pont renaixentista sobre el Gaià, bella mostra d'art civil català.

El darrer abat vitalici fou Jaume Carnisser (1608-19), que s'oposà a la voluntat reial de la Congregació Cistercenca per a la Corona d'Aragó; per aquest motiu fou empresonat en refusar els visitadors reials. Instituída la Congregació, Carnisser en fou designat el primer visitador el 1617, però es negà a acceptar el càrrec. A la seva mort els abats comencen a ser temporals, amb un mandat quadriennal, coincidint el canvi de la forma de govern amb l'inici de la decadència del monestir.

Durant la Guerra dels Segadors, Santes Creus adoptà d'una manera clara i immediata el partit de la Generalitat i hi esmerçà cabdals i dedicació. Per aquest motiu, acabada la guerra, l'abat i diversos membres de la comunitat foren deportats per les autoritats reials al monestir valencià de Valldigna i, també com a represàlia a la seva actitud política, el 1660 els reis varen anul·lar la prerrogativa que tenia l'abat de Santes Creus de nomenar el prior de l'orde militar de Montesa. La pèrdua d'incidència política es va veure fins a un cert punt compensada per la revifalla cultural: nombrosos frares adquiriren fama de doctes, foren professors universitaris o escriptors considerats. Acabada la Guerra de Successió, durant la qual els frares es manifestaren

obertament austriacistes, sembla que Santes Creus acollí i amagà gent víctima de les persecucions polítiques.

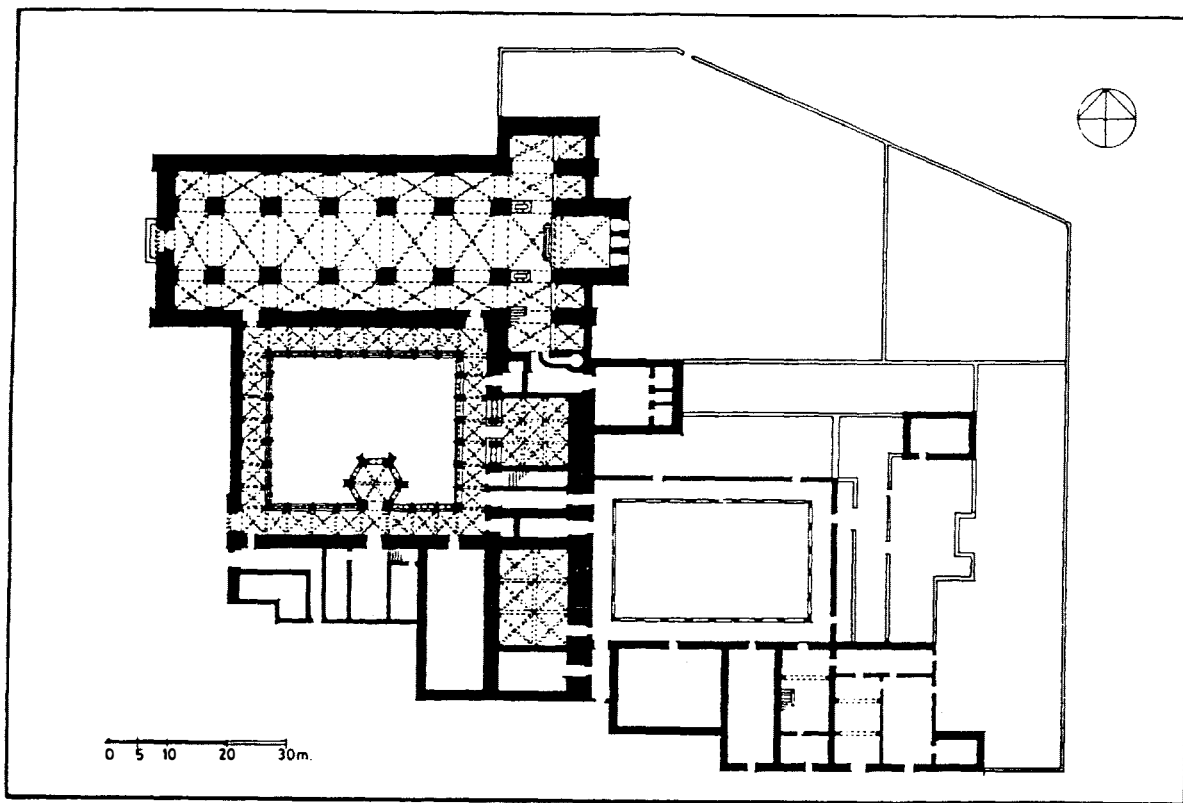
El segle XIX fou el segle més ple de trontolls per a l'història de Santes Creus. Durant la Guerra del Francès el monestir fou importunat per les tropes napoleòniques i per les partides que se'ls oposaven. Al Trienni Constitucional es va dissoldre la comunitat i tots els seus béns foren venuts en pública subhasta (1820). Reinstaurat l'absolutisme els monjos tornaren al monestir el 1823 però, pel juliol del 1835, la comunitat abandonà definitivament Santes Creus. Aviat comença el saqueig dels mobles i béns transportables; paral·lelament, la cobejança de suposats tresors soterrats en els més inversemblants indrets provocà l'esventrament de diverses sepultures i múltiples perforacions en tot el recinte. El 1843 l'ex-monjo Miquel Mestre, rector de Santa Llúcia, inicià la salvació de Santes Creus; va obtenir l'església major per a traslladar-hi la seu de la parròquia, hi retornà el culte i instal·là tretze famílies de parcers a les cases dels monjos jubilats, amb la qual cosa se'l pot considerar el fundador del modern poble de Santes Creus, i el 1857 obtingué el palau de l'Abat per a seu de l'ajuntament. La creació, el 1844, de la Comissió Provincial de Monuments ajudà la labor del monjo Mestre. La iniciada labor salvadora es va veure estroncada el 1870, quan fou traslladat per uns quants mesos al monestir, per temor al tifus, el presidi de Tarragona; hi foren instal·lats 700 presos i la tropa de vigilància. Posteriorment, durant la Tercera Guerra Carlina alguns edificis foren enderrocats i d'altres malmesos. No fou fins el 1927 que el conjunt es declarà monument nacional i el 17 de novembre de 1931 es creà el primer **Patronat de Santes Creus**, que treballà amb entusiasme i intensitat en la restauració que quedà estroncada per la Guerra Civil. El monestir resultà, a més, afectat pels trets de l'artilleria franquista el 1938. El 1943 Santes Creus retornà a la Comissió de Monuments i el 1947 es creà l'**Arxiu Bibliogràfic de Santes Creus**, que s'ocupà d'impulsar i publicar investigacions i estudis sobre el monestir sota l'entusiàstica direcció del senyor Eufemià Fort i Cogul. Pel gener de l'any 1951 es creà un nou Patronat, organisme que en té encara cura sota el patrocini de la Generalitat.

CAPITELL CLAUSTR (SANTES CREUS).

El monestir es troba a l'actual nucli de població de Santes Creus. La primera construcció monacal que es troba és el portal d'accés al primer recinte, portal que no ofereix cap interès especial, que s'obre a la plaça on hi ha l'església de **Santa Llúcia**. L'edifici actual de la capella es bastí el 1741 damunt d'un primitiu temple romànic. És una senzilla construcció d'una sola nau amb la façana esgrafiada. A tocar seu s'obre l'entrada al segon recinte monacal, el **Portal Reial o de l'Assumpta**, de la fi del segle XVIII amb diversos elements barrocs i no exempt de grandiositat. El portal dóna a la gran **plaça** allargassada de **Sant Bernat**, dita així per la monumental font, feta al segle XVIII, dedicada a sant Bernat Calbó. Al tombant de la plaça es troben, la majoria amb esgrafiats, els antics edificis que donaven soplug a les dignitats del monestir i als monjos jubilats, avui convertits en habitatges particulars. El més notable és el **palau de l'Abat**, amb un petit claustre de datació incerta i possiblement la

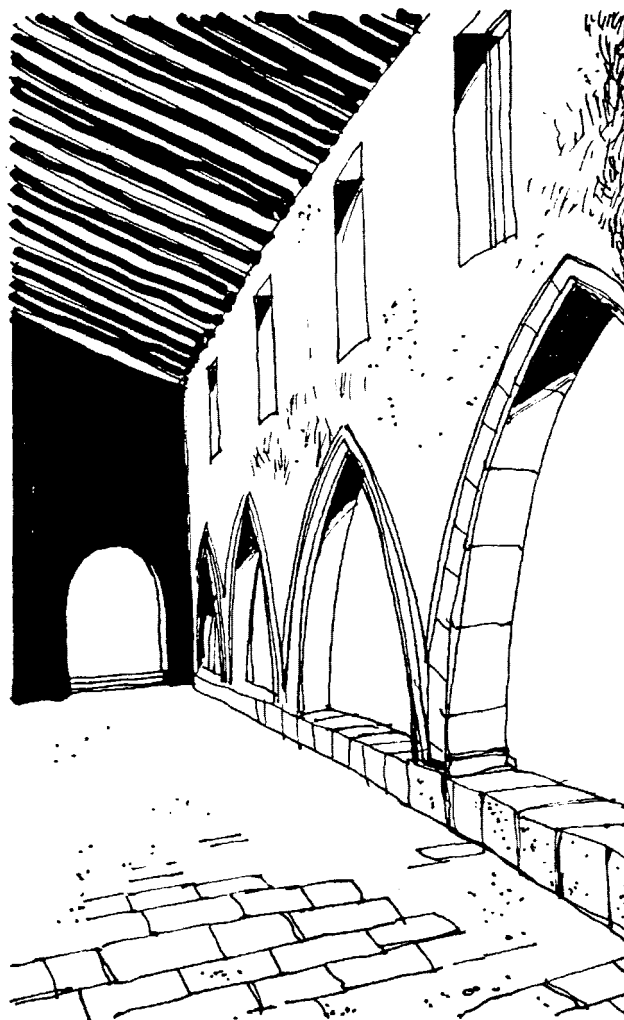
resta més notable de l'antic Hospital de Sant Pere dels Pobres. L'edifici conté una escala monumental i belles galeries orientades a migdia. Ara estatja diversos serveis comunals de l'ajuntament. Al fons de la plaça hi ha la part monumental del monestir, emmertelada des de Pere III.

L'església, la porta de la qual dona a la plaça de Sant Bernat, és un dels grans edificis monàstics conservats. La seva construcció s'inicià al segle XII. De l'època romànica és la portalada de punt rodó coronada per un immens finestral gòtic. L'interior té planta de creu llatina, amb tres naus romàniques, i cinc capelles absidals. Són de destacar la rosassa i algun dels finestrals romànics que conserven els vitralls originals, datables al segle XIII. L'altar major, de bona factura barroca, és obra de Josep Tremulles. Dins de l'església s'aixequen, i en són l'ornament més notable, els *mausoleus* de Pere el Gran i de Jaume II i Blanca d'Anjou, dues de les millors peces sepulcral del gòtic català. El vas de Pere II és de pòrfir i segons la tradició va ser portat des de Sicília, encara que alguns autors sospiten que prové d'algun enterrament romà. El vas descansa damunt dos lleons de marbre i és coronat per una magnífica tapa decorada amb escultures gòtiques. El conjunt es troba sota un esvelt templet gòtic de quatre arcs amb llaceries geomètriques, pinacles i cresteries. Hi forma parella el sepulcre de Jaume II i la seva muller Blanca, una urna de pedra fina amb coberta a doble vessant, amb les estàtues jacentes del rei i la reina, una a cada banda, sota un templet similar a l'anterior. Menys interès històric i artístic tenen els altres enterraments continguts a l'església com el dels Montcada, el de la família Cervelló i el de l'abat Ferrera, el darrer de la segona meitat del segle XIV, amb la figura jacent de l'abat a la tapa. Al creuer, a terra, es troba el polèmic enterrament atribuït a Roger de Lloria.

A la plaça de Sant Bernat s'obre també la porta d'accés exterior al *claustre gòtic*, que en substituï un de més primitiu, romànic, del qual sols resta el templet hexagonal. L'obra, iniciada el 1313 per ordre de Jaume II fou lenta, puix que el 1331 encara hi treballava el tallista Reinard Desfonoll, que aportà una extraordinària fantasia als capitells. Al claustre hi dona el *dormitori*,

al qual aconduïx una curta escala; es tracta d'una espaiosa nau coberta amb arcs diafragmàtics a dos vessants que assoleix els 46·11 m. Del dormitori surt l'escala d'accés a l'antic *arxiu* i que porta també a la **torre de les Hores**, la teulada i el *cimbori*. La primera és una bella mostra del renaixement del segle XVI i el darrer s'aixecà al començament del segle XIV damunt de la part central del creuer del temple, amb planta vuitavada i al qual, posteriorment, s'afegí una llanterna barroca. Del dormitori es passa a un petit museu i a la biblioteca de l'Arxiu Bibliogràfic, la darrera amb un teginat tardà. Avui el dormitori s'utilitza com a sala d'audició de concerts.

ALA DEL CLAUSTRE POSTERIOR (SANTES CREUS)

Al claustre s'obre també la *sala capitular*, gairebé quadrada, amb la volta sostinguda per quatre columnes cilíndriques. L'entrada des del claustre és majestuosa, amb un ampli finestral a cada costat, formant un bell conjunt romànic. Al sòl de la sala capitular hi ha les sepultures, amb làpides esculpides, de diversos abats del segle XVI. Al costat del capítol hi ha la **capella de l'Assumpta**, amb restes del retaule i de l'esculpida llosa de sepultura de la fundadora. Al voltant del claustre es troben les urnes sepulcral de nombrosos membres de la noblesa catalana. En destaquen les de Ramon Alemany de Cervelló, protector del cenobi, mort durant la conquesta de Mallorca, on es representa el cavaller esculpit en marbre, la de Bernat Salbà i la dels Montcada, que es considera la més antiga de totes.

Del claustre anterior es passa pel parlador al *claustre posterior*, de forma rectangular i d'arcs molt sobris i apuntats. El claustre fou muntat al segle XVII al seu emplaçament actual i es dubta si provenia del mateix monestir o del de Bonrepòs, al Montsant. A aquest claustre hi dona el celler, de grans proporcions i que originàriament havia estat l'escriptori; s'hi troba també la presó amb dos pisos i la cuina i el rebost reconstruïts. Al seu costat hi ha la gran sala del menjador que es bastí aprofitant una sala del segle XIII del palau reial. Del menjador es passa al *palau reial*, construït per ordre de Pere el Gran el 1280; malmès per un aiguat el 1325, fou refet entre 1332 i 1336 quan Pere III féu aturar les obres; les obres foren represes el 1390 per Joan I i de nou el 1418; el 1520 passà a palau de l'Abat. El palau reial té fragments de molta bellesa especialment el conjunt de l'escala, la galeria i el pati; per la banda de llevant hi ha un segon pati amb una galeria superior plateresca. A l'ala de llevant del claustre posterior es conserven restes de les més antigues edificacions del monestir, entre les quals destaca la **capella de la Trinitat**, romànica, que fou la primera església monacal i es troba actualment restituïda al culte.

SANT GERVASI I SANT PROTASI

Diu la tradició que aquesta dos sants eren germans i que vivien en una masia, als afores de Barcelona. Cada matí anaven des de casa seva a l'església de Santa Anna, on feien d'escolanets. Portaven un cistellet amb l'esmorzar i sempre se'l menjaven abans d'entrar a l'església. Un dia que plovia molt, van decidir entrar a menjar-se'l a dins, per la qual cosa van demanar permís al Nen Jesús i el van convidar a compartir-lo amb ells. El Nen Jesús va acceptar la invitació amb molt de gust i des de llavors esmorzava amb ells cada dia.

Un dia, els nois van dir al Jesuset que sempre eren ells els qui el convidaven i per què no els convidava ell alguna vegada. El Jesuset va dir que això era fàcil d'arreglar, i els va convidar per l'endemà a esmorzar a la taula del seu pare. I així va ser; l'endemà els dos escolanets van pujar al cel i van ser conduïts a una gran taula presidida per Jesús, el qual es va fer seure al seu costat. La masia on vivien els escolanets va ser transformada en capella, a redós de la qual, amb el temps, va créixer el poble que s'ha convertit en el barri barcelonès de Sant Gervasi de les Cassoles.

Hom invoca aquesta sants contra la verola, tant perquè la guareixin com perquè no deixi rastre a la cara. En aquest sentit són molt venerats arreu, i llur goigs hi fan referència quan diuen:

*Els infants de la varola
us pregunten amb juntes mans;
vénen els pares i mares
els guarden de tals treballs.*

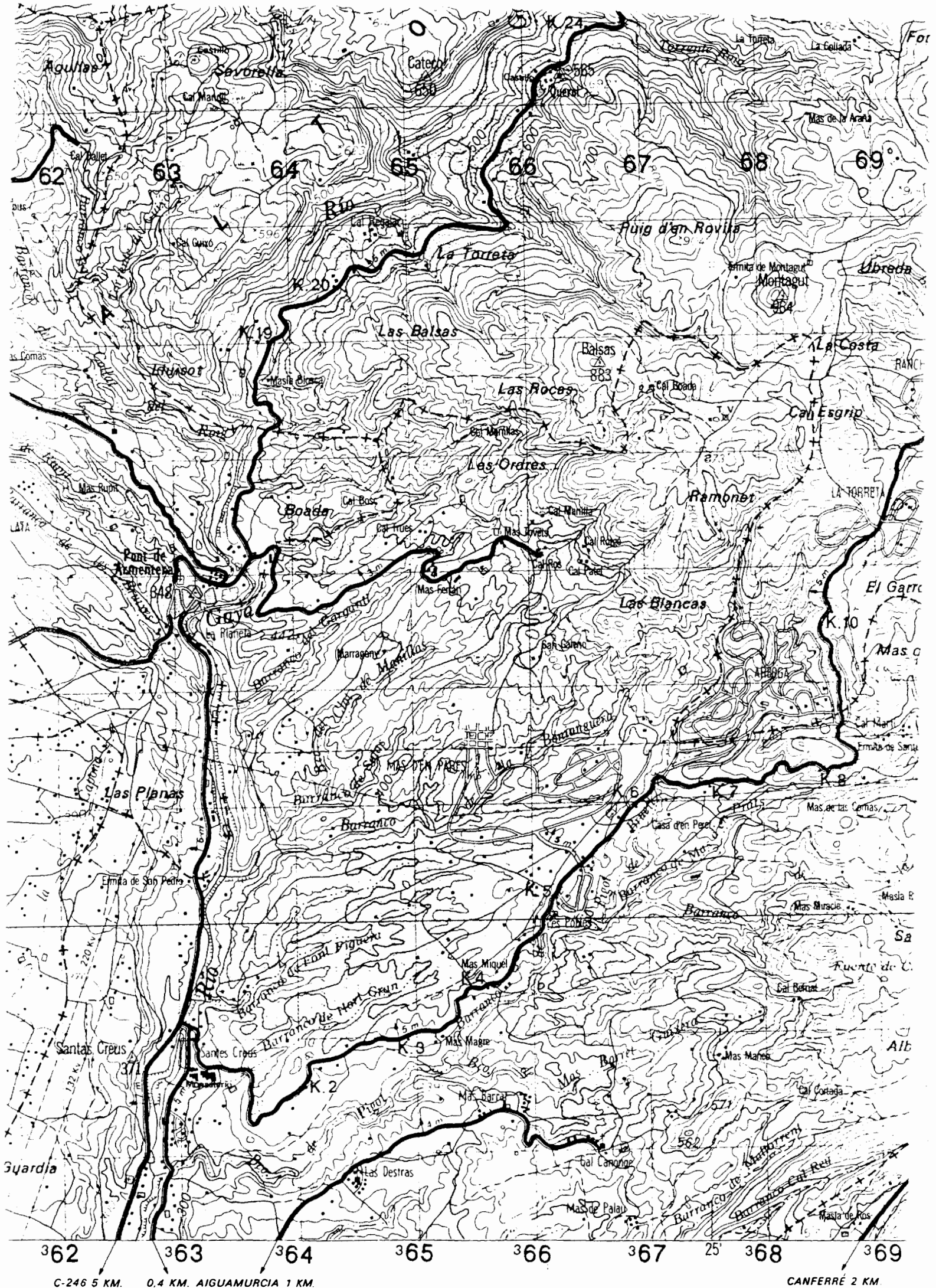

SANT ÓS

Segons la tradició, aquest sant era pelut com un ós. Per aquesta raó els barbers el tenien per patró, el qual invocaven diàriament amb aquesta oració:

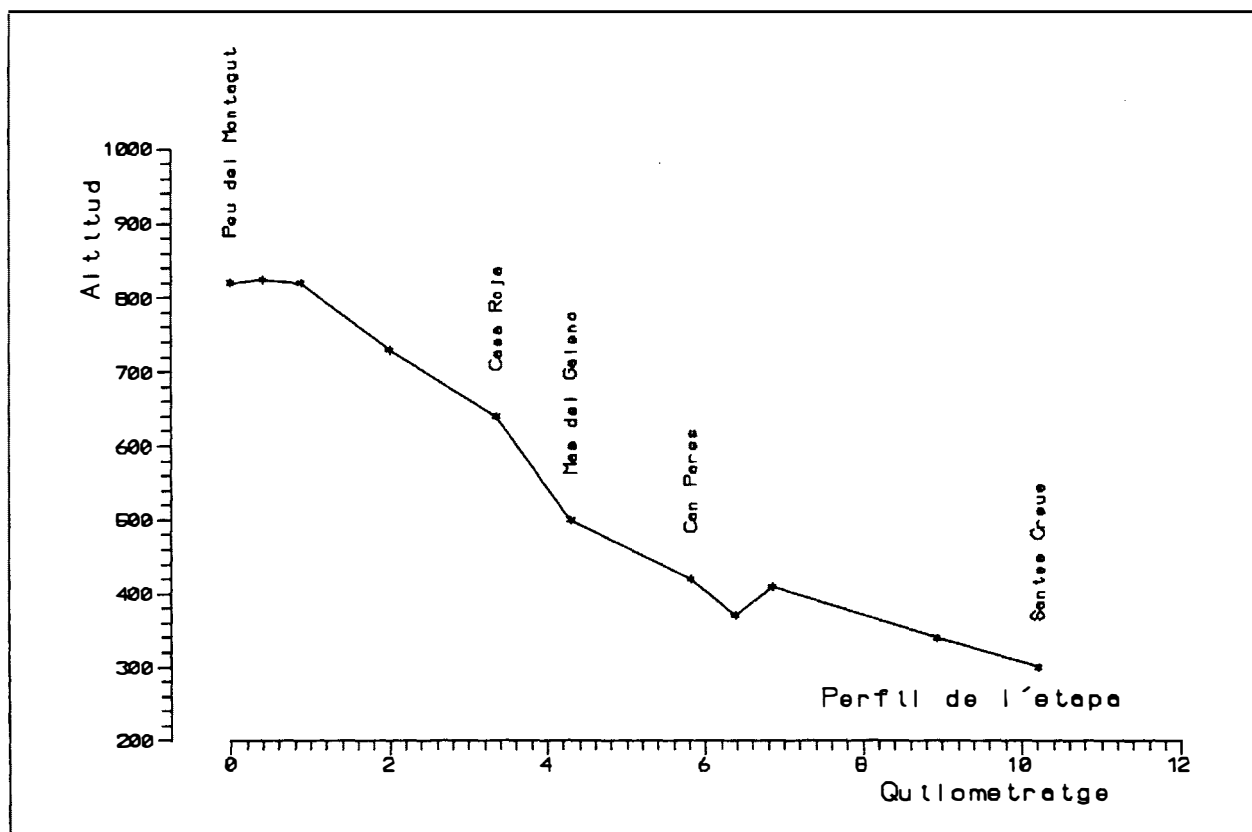
*Sant Ós gloriós
feu que tothom sigui
tan pelut com vós*

BIBLIOGRAFIA

- ## Gran Geografia Comarcal de Catalunya.
Volum 7. El Camp de Tarragona.
Fundació Enciclopèdia Catalana. Barcelona. (1ª Edició, 1982).
- ## Gran Enciclopèdia Catalana.
Fundació Enciclopèdia Catalana. Barcelona. (1ª Edició, 1969).
- ## Això és Catalunya. Guia del Patrimoni Arquitectònic.
Departament de Cultura de la Generalitat.
Editorial Plaza i Janés. Barcelona. (1ª Edició, 1988).
- ## Costumari Català. El Curs de l'Any.
Volum III. Corpus. Primavera.
Joan Amades.
Salvat Editors. Edicions 62. Barcelona (1983).
- ## Topoguia del GR-7-2. Fascicle : Montagut - La Mussara.
Comitè Català de Senders de Gran Recorregut. (2ª Edició, 1984).
- ## Full L-Montblanc 34-16(418)
Servicio Cartográfico del Ejército.
Escala 1:50.000
- ## Dibuixos d'En Bernat Salvador.

DESCRIPCIÓ DEL RECORREGUT

	Horari	
Parcial	Total	Quilòmetres

0.00	0.00	0.000

Comencem l'etapa d'avui al peu del Montagut (820 m), al seu extrem sud-occidental, a la cruïlla de la pista asfaltada que va del coll de la Torreta a Querol amb el camí que es dirigeix vers les antenes d'un repetidor que hi ha al coll del puig de l'Obaga. Hem de seguir aquest camí ample que de moment planeja i que després puja lleugerament. Sortim del terme municipal de Querol i entrem en el d'Aiguamúrcia.

0.04	0.04	0.320

Deixem un trencall a la dreta; finalitza la suau pujada.

0.01	0.05	0.400

Passem per davant del tancat, que queda a la nostra dreta, on hi ha les antenes del repetidor. Travessem el coll i comencem a davallar suaument; a l'esquerra queda el mutilat turó de l'Obaga.

0.02	0.07	0.560

Quan el camí gira cap a la dreta l'hem d'abandonar per tal de seguir-ne un de menys fressat que surt per l'esquerra; a l'enforcall hi ha un pi i una alzina. El camí voreja un camp plantat amb vinya nova emparrada; passem per un tram amb el sòl herbós.

0.02	0.09	0.720

Se'ns uneix un trencall per la dreta i el camí s'eixampla passant per un rocallís esmicolat. A la dreta, novament, tenim una vinya nova.

Al fons, a l'esquerra, podem veure-hi la característica silueta del Montmell. El camí planeja per entremig d'un camp ple de flor de Sant Joan travessant l'altiplà que s'estén als peus del Montagut; una mica més endavant, se'ns obre la gran panoràmica de les terres baixes del Camp de Tarragona amb la ratlla del Mediterrani al fons. Comencem a baixar.

0.02	0.11	0.880

El camí gira cap a l'esquerra deixant-ne un de menys fressat a la dreta. Baixem pel llom d'un dels contraforts del puig de l'Obaga.

0.11   0.22   1.760

Fem un revolt i ens orientem vers ponent; al fons veiem la serra de Miramar, frontera natural entre les comarques de l'Alt Camp i de la Conca de Barberà. El camí segueix girant cap a la dreta i baixa, amb més pendent, pel vessant esquerra d'una petita vall que es despenja de l'altiplà. A l'altra banda de la vall, més o menys a la nostra altura, hi veiem les restes d'una petita edificació.

0.03   0.25   2.000

Creuem el tàlveg de la vall i planegem una mica; més endavant reprenem la baixada.

0.02   0.27   2.160

En arribar als peus de les ruïnes que havíem vist, el camí fa una ziga-zaga esquerra-dreta molt marcada. Compte amb el sòl; les pedres esmicolades faciliten les relliscades!

0.03   0.30   2.400

Passem, planejant, per sota d'un rabassut monòlit natural; a l'esquerra, a un nivell inferior, veiem la Casa Roja de Can Ros dels Gaïans.

El camí s'estreny convertint-se en senderol i comença a davallar fent àmplies ziga-zagues pel vessant de l'altiplà per un terreny totalment cobert d'argelagues.

0.06   0.36   2.880

S'acaba el senderó i continuem per un tram eixamplat recentment; baix, a la dreta, hi veiem Can Ros dels Gaïans i, una mica més endavant, la Casa Roja.

El camí s'orienta en direcció sud-est i es dirigeix vers el peu dels espadats del contrafort de l'altiplà per on hem passat; planeja i baixa.

0.04   0.40   3.200

Arribem en una petita esplanada on hi ha una cruïlla de camins; el de l'esquerra puja pels vessants dels espadats. Nosaltres hem d'agafar la branca de la dreta que s'orienta vers el nord-oest, en direcció a la serra de Miramar; voregem un camp recentment esplanat.

0.02   0.42   3.360

Passem pel costat d'un pal indicador que queda a la dreta del camí (640 m); ens diu que venim del Montagut (1h 40min), que anant cap a l'esquerra farem cap a Santes Creus (1h 30min) i que seguint endavant arribarem a Can Ros dels Gaïans (3min). Uns metres més endavant el camí bifurca; hem de seguir la branca de l'esquerra que és una pista nova que baixa.

Nota Abans de seguir pel GR farem una breu visita a la Casa Roja de Can Ros dels Gaians. Aquesta edificació és una antiga fortalesa del temps de la Marca Hispànica, quan el Gaià n'era la frontera occidental.

0.01   0.43   3.440

Hem d'abandonar la pista nova i continuar per un senderol que baixa cap a la dreta. Una mica més endavant, el senderol bifurca; s'ha de seguir per la dreta (**cal seguir els senyals**).

Ens aboquem en el reguerot que voreja la part superior del camp que s'estén als peus de la Casa Roja, el seguim cap a l'esquerra. Pocs més enllà el deixem i continuem baixant **amb fort pendent**.

0.05   0.48   3.820

Arribem al llit d'una petita fondalada secundària que davalla de Can Ros; la creuem i planegem per damunt d'una marjada. Ens hem situat en el vessant dret de la vall que baixa de l'altiplà.

0.02   0.50   3.980

Passem a frec d'unes ruïnes que queden a la dreta; a l'altra banda del torrent podem veure una mulassa amb *folre i manilles*. Seguim endavant per un camí que planeja pel costat d'un marge.

0.04   0.54   4.300

Desemboquem en una cruïlla, enfront del mas del Galeno o de l'Acordió (500 m), anomenat així perquè, a finals del segle passat, s'hi feien concerts i ballades per a tots els masos de les rodalies. Hem de seguir la branca de l'esquerra que baixa pel costat d'una filada d'ametllers; poc després creuem el llit de la vall que hem vorejat, planegem.

0.03   0.57   4.540

Se'ns uneix un camí que puja per la dreta; al costat de la cruïlla hi ha una petita colònia de pins. Deixem un camp amb vinyes i ametllers a la dreta.

Poc després deixem un trencall a l'esquerra; ara els ametllers són a l'esquerra. Una mica més endavant els tornem a tenir a la dreta.

0.03   1.00   4.780

A l'esquerra, més enllà dels ametllers, hi veiem unes ruïnes. Baixem.

0.01   1.01   4.860

Se'ns uneix un camí que puja per la dreta.

0.02   1.03   5.020

Al'esquerra del camí queden les restes abandonades d'un cotxe (ens apropem a la *civilització*). Pocs metres més enllà passem pel costat d'un gran dipòsit; seguim rectes planejant.

0.02   1.05   5.180

Se'ns uneix un camí per l'esquerra. Més endavant, a la dreta i una mica separada i elevada, podem veure-hi una típica *caseta amb hortet*.

0.02   1.07   5.340

Desemboquem en una gran pista; és la circumvalació de la urbanització de Can Parés; enfront tenim un *magnífic* xalet de mostra. Hem d'anar cap a l'esquerra passant per entremig de xalets esparsos.

0.02   1.09   5.500

Deixem un *carrer* a la dreta i una mica més enllà un altre *carrer* a la dreta i un camí a l'esquerra. Creuem per sota d'una línia d'alta tensió.

A l'esquerra tenim la tanca de les *instal·lacions esportives* de la urbanització: piscina i tennis. Deixem una pista a la dreta.

0.03   1.12   5.740

Passem per davant del bar-restaurant de *Parcela's City*.

0.01   1.13   5.820

A l'esquerra i una mica separades, hi ha les ruïnes de Can Parés (420 m), el mas que donà lloc a l'urbanització. Poc després ens trobem en una bifurcació; el sòl és asfaltat. Hem de rebutjar la branca de l'esquerra que baixa i seguir endavant pel carrer que planeja. A la dreta, en una tanca tenim una bona mostra de les figures que produeix l'art *hortera-parcelista*. El carrer, sense xalets, segueix endavant fins que gira a la dreta i baixa amb fort pendent.

0.03   1.16   6.060

En arribar en un carrer transversal, prop d'una caseta de transformador, hem de continuar cap a l'esquerra baixant suaument. Més enllà passem per davant d'un xalet, a l'esquerra, i

d'una petita agrupació d'horts i cases, a la dreta.

0.04   1.20   6.380

S'acaba el sòl asfaltat; el camí segueix baixant i va a creuar el llit del barranc de la Romeguera (370 m). A l'esquerra hi ha la petita edificació d'una estació de bombeig d'aigua. Pugem i planegem pel vessant esquerra de la barrancada.

0.05   1.25   6.780

Arribem en una cruïlla de quatre camins; hem de rebutjar els dos laterals i seguir pel del mig que puja lleugerament pel vessant d'un turó on hi ha una petita edificació mig enrunada. Mirant enrera, des d'aquest punt, podem veure, en primer terme, Can Parés, més enllà, la Casa Roja de Can Ros i, com a teló de fons, els vessants de l'altiplà d'on venim.

0.01   1.26   6.850

En finalitzar la pujada el camí bifurca (410 m); la branca de l'esquerra es dirigeix vers l'edificació que vèiem: és el Cellar de la Tia Tereseta. Nosaltres hem d'anar cap a la dreta seguint un ample camí ramader que planeja pel costat d'una vinya.

0.06   1.32   7.330

Deixem una caseta a l'esquerra del camí, una mica separada.

0.02   1.34   7.490

A l'esquerra queda un trencall que baixa vers el fondal on hi ha una vinya; seguim endavant baixant lleugerament.

Després d'una suau pujada que ens facilita la panoràmica, davant, cap a l'esquerra, hi veiem els edificis de Santes Creus.

0.11   1.45   8.370

Deixem un trencall a l'esquerra que es dirigeix, per entremig d'uns camps d'ametllers, vers el mas de les Oliveres. Poc després creuem un minúscul bosquet i just a l'altra banda, una clariana a la dreta se'ns ofereix com un excel·lent mirador sobre la vall del Gaià, plena de vinyes i travessada per la carretera que ve del Pont d'Armentera. El camí, orientat vers Santes Creus, davalla per entremig de vinyes paral·lel al Gaià.

0.07   1.52   8.930

Arribem en una bifurcació. La branca de l'esquerra ens portaria a les Pobles; nosaltres hem

de seguir la branca de la dreta que baixa en direcció al riu.

0.02   1.54   9.090

Desemboquem en un camí transversal, paral·lel al riu; és el camí de les Ordes. A la cruïlla hi ha un pal indicador: Montagut (3h 30 min), Santes Creus (15min). Hem d'anar cap a l'esquerra planejant.

Després de passar a frec d'unes ruïnes, que ens queden a l'esquerra, girem cap a l'esquerra per tal de vorejar la fondalada del barranc de les Fonts de la Figuera. Baixem lleugerament.

0.05   1.59   9.490

Se'ns uneix un camí que baixa per l'esquerra i poc després creuem el barranc.

0.05   2.04   9.890

Davant, ja veiem els edificis de Santes Creus a tocar; passem pel peu d'un dipòsit d'aigua. Baix, a la dreta, hi ha un grup de noves i *abominables* edificacions en formació d'arc de cercle; més enllà veiem el pont que creua el Gaià.

0.02   2.06   10.050

Deixem les ruïnes d'un corral a l'esquerra i passem pal costat d'unes petites edificacions que queden a la dreta.

0.01   2.07   10.130

Després d'una curta baixada per una rampa encimentada desemboquem a la carretera que ve de Vilafranca del Penedès; l'hem de seguir cap a l'esquerra. Una mica més endavant s'ha d'abandonar la carretera i baixar per un carrer que surt per la dreta.

0.01   2.08   10.210

Arribem al cafè-bar Sport, situat al costat del portal d'entrada del primer recinte de Santes Creus (300 m). En aquest punt finalitzem l'*etapa*, el *curs* i les *descripcions*, **uf!** Adéu siau!

Agustí Poch
Maig 1994

